

A R T Y K U Ł Y

Ks. Jan Dyduch

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie

Udział biskupów w posłudze pasterskiej w świetle Instrukcji *Apostolorum successores*

Wstęp

Sobór Watykański II stwierdza: „Toteż Sobór święty poucza, że biskupi z ustanowienia Bożego stali się następcami Apostołów jako pasterze Kościoła”¹. Biskupi – następcy apostołów uczestniczą w posłudze pasterskiej Chrystusa i Kościoła. Otrzymana od Chrystusa w święceniach biskupich władza upoważnia do stanowienia praw dla tych, którzy zostali powierzeni ich pasterskiej trosce, sprawowania rządów oraz kierowania kółtem oraz apostołatem². Temat uczestnictwa biskupów w misji pasterskiej, przypomniany i pogłębiony przez nauczanie soborowe, podejmuje instrukcja *Apostolorum successores*³.

¹ KK, nr 20.

² Por. tamże, nr 27.

³ Kongregacja Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum successores”*, 22 II 2004, tłum. polskie, Kielce 2005 [dalej: AS].

Biskup pasterzem

Ojciec Święty Jan Paweł II naucza w posynodalnej adhortacji *Pastores gregis*: „Mówiąc o obowiązku kierowania rodziną Bożą i przyjęcia na siebie zwykłej, codziennej troski o owczarnię Pana Jezusa, Sobór Watykański II wyjaśnia, że biskupi, sprawując swoją ojcowską i pasterską posługę wśród wiernych, powinni postępować jak ci, co służą, mając zawsze przed oczyma przykład Dobrego Pasterza, który przyszedł nie po to, aby mu służono, ale aby służyć i dać swoje życie za owce”⁴. Istotą pasterskiej posługi biskupa jest służba. Taki obraz pasterza pozostawił Jezus Chrystus - Dobry Pasterz. Także taki obraz pasterza jawi się w Ewangelii, wyrażającej czyny i słowa Jezusa. Przywołać tu można wydarzenie umycia nóg i wniosek: „Dałem wam bowiem przykład, abyście i wy tak czynili, jak ja wam uczyniłem” (J 13, 1–15)⁵. Jezus Chrystus daje nie tylko wizję, ponieważ program sprawowania władzy przez biskupów, ale także sam jest jej dawcą. Tak naucza tradycja apostołowa i nieprzerwana nauka Kościoła, ukazująca biskupów jako następców apostołów, od których otrzymali oni władzę, nie zaś od gminy, które stawała się odtąd polem ich działania⁶.

Biskup otrzymuje władzę w konsekracji biskupiej i w jej określeniu przez autorytet hierarchiczny. Wyjaśnia Vaticanum II: „W święceniach biskupich dostępuje się ontologicznego uczestnictwa w świętych zadaniach... Aby zaś miała miejsce taka zaktualizowana władza powinno być dodane kanoniczne, czyli prawne jej określenie przez autorytet hierarchiczny”⁷. Jednak specyfiką tej władzy jest służba, bowiem biskupi kierując powierzonymi sobie poszczególnymi Kościołami, posługują się radami, zachętami, przykładem, ale również mocą swego autorytetu i świętej władzy, mając na uwadze to, że przełożony ma być jak sługa⁸.

Kodeks Prawa Kanonicznego tak określa biskupa jako pasterza: „Biskupi, którzy z Bożego postanowienia są następcami apostołów, przez Ducha Świętego, który został im dany, są ustanawiani w Kościele pasterzami, ażeby byli nauczycielami, kapłanami świętego kultu i sprawującymi posługę

⁴ Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 16 X 2003, [dalej: PG], nr 42.

⁵ Por. tamże.

⁶ Por. J. Krzywdą, *Zwierzchnia rola biskupa diecezjalnego w działalności duszpasterskiej w Kościele partykularnym*, [w:] *Biskup pasterz diecezji*, red. P. Majer, Kraków 2003, s. 7–8.

⁷ *Wstępna nota wyjaśniająca*, nr 2.

⁸ Por. KK, nr 27.

rządzenia” (kan. 375 § 1). Biskup – pasterz winien w swoim życiu i posłudze być odwzorowaniem Chrystusa – Dobrego Pasterza: „Władza biskupa jaśniejąca światłem Dobrego Pasterza i ukształtowana według jego wzoru, jest prawdziwą władzą”⁹. Sprawowanie władzy przez biskupa będzie skuteczne wówczas, gdy opierać się będzie na wiarygodności moralnej, wpływającej ze świętości jego życia. Jego autorytet rodzi się ze świadectwa. W działaniu biskupa ma się objawiać autorytet Chrystusa. Gdyby zabrakło świadectwa wiary, nadziei i miłości ze strony biskupa, wówczas jego władza byłaby narażona na odrzucenie przez wspólnotę Ludu Bożego powierzonego jego pasterskiej pieczy¹⁰. Brak tego świadectwa narażałby biskupa na sprzeniewierzenie się władzy pasterskiej, bowiem jest to władza święta. Istnieje ona tylko w zależności od Chrystusa i w stałym odniesieniu do Niego¹¹.

Szczególny udział w świętej władzy pasterskiej mają biskupi diecezjalni. Prawodawca postanawia: „Biskupowi diecezjalnemu w powierzonej mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa lub dekretu papieża są zarezerwowane najwyższej lub innej władzy kościelnej” (kan. 381 § 1 KPK). Władza biskupa diecezjalnego cieszy się autonomią, niemniej jednak winna być sprawowana w jedności z kolegium biskupów, a w szczególności z jego Głową – biskupem rzymskim. Wszyscy biskupi, dzięki konsekracji posiadają pełnię kapłaństwa, która daje im władzę do spełniania misji apostołskiej. Jednak biskup diecezjalny otrzymuje ponadto szczególny zakres władzy, która upoważnia go do rządzenia diecezją jako pierwszego i głównego pasterza¹². Wyraża to KPK: „Obowiązkiem biskupa diecezjalnego jest rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym; z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa” (kan. 391 § 1).

Biskup jest przewodnikiem ludu powierzonego jego pieczy, wskazując mu drogę bardziej świadectwem życia i słowa niż za pośrednictwem władzy świętej. Jako przewodnik powołany jest do wspierania uczestnictwa wiernych w życiu Kościoła i nawiązywania z nimi rzetelnej współpra-

⁹ PG, nr 43.

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. M. Żurowski, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984, s. 24–25.

¹² Por. J. Krzywda, *Zwierchnia rola biskupa diecezjalnego...*, art. cyt., s. 9.

cy. Odpowiedzialność za Lud Boży stawia przed nim do rozwiązania wiele trudnych problemów, mających wymiar ludzki, społeczny czy prawny. W ich rozwiązywaniu powinien korzystać z rad kompetentnych osób i wysłuchać opinii różnych organów doradczych¹³. Szczególną współpracę winien biskup nawiązać z prezbiterami. Między nim a prezbiterium istnieje *communio sacramentalis*, zapodmiotowana we wspólnym uczestnictwie w jedynym kapłaństwie Chrystusa. Ta więc sakramentalna sprawa, że kapłani są najbliższymi współpracownikami w jego pasterskiej posłudze. Do takiej współpracy winien biskup przygotować kandydatów do kapłaństwa w czasie ich pobytu w seminarium. Formacja seminaryjna kandydatów do kapłaństwa stanowi dla niego sprawę pierwszorzędną wagi. Do współpracowników biskupa należą stali diakoni, którzy są prawdziwym darem Bożym w głoszeniu Ewangelii. W posłudze pasterskiej biskupa znaczącą pomoc winny stanowić instytuty życia konsekrowanego, wyrażające swoją obecność działalnością zaznaczoną własnym charyzmatem. Wśród jego współpracowników nie może zabraknąć wiernych świeckich, których apostołstwa nie da się niczym zastąpić. Biskupi są promotorami i opiekunami ich działalności apostołskiej zarówno indywidualnej jak i zrzeszonej¹⁴.

Biskup kieruje i jest odpowiedzialny za całokształt duszpasterstwa w diecezji. Szczególnej jego trosce pasterskiej powierzone są niektóre grupy wiernych i pewne dziedziny duszpasterstwa. Jest odpowiedzialny za duszpasterstwo małżeństw i rodzin, zwłaszcza za jego zorganizowanie i powołanie odpowiednich struktur zajmujących się rodziną. Z tym duszpasterstwem wiąże się troska o młodzież, zwłaszcza o studentów. Należy ich angażować w różne formy duszpasterstwa, aby doprowadzić ich do dojrzałego wyznawania wiary i uczynić współodpowiedzialnymi za rozwój różnych kierunków duszpasterstwa. Biskup swoją pasterską troską winien objąć poszczególne grupy zawodowe i ludzi znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, np. emigrantów, tułaczy, bezdomnych, cierpiących, chorych, niepełnosprawnych itp.¹⁵

Ważnym narzędziem pogłębienia współpracy z wiernymi i zmanifestowania troski o różne formy duszpasterstwa są wizytacje pasterskie biskupa: „To właśnie w takich chwilach najbardziej zbliża się do swojego ludu w sprawowaniu posługi słowa, uświęcania i pasterskiego przewo-

¹³ Por. AS, nr 160–161.

¹⁴ Por. PG, nr 47–50.

¹⁵ Por. AS, nr 202–207.

nia, wchodząc w bardziej bezpośredni kontakt z niepokojami i troskami, radościami i oczekiwaniami ludzi, mogąc ofiarować każdemu słowo nadziei¹⁶. Skuteczność wizytacji biskupiej nastąpi wówczas, jeśli stanie się ona akcją wspólną, w której weźmie udział biskup wizytujący, kapłani pracujący w parafii, osoby konsekrowane w niej przebywające i wierni świeccy¹⁷.

Współpracownicy biskupa w kierowaniu Kościołem partykularnym

Wśród współpracowników biskupa w sprawowaniu posługi pasterskiej ważną rolę odgrywa kuria diecezjalna. „Kuria diecezjalna składa się z tych instytucji i osób, które świadczą biskupowi pomoc w zarządzaniu całą diecezją, zwłaszcza w kierowaniu działalnością pasterską, w administrowaniu diecezją i wykonywaniu władzy sędziowskiej” (kan. 466 KPK). Tak zarysowana struktura kurii może zostać przez biskupa złączona z innymi urzędami, głównie o charakterze duszpasterskim, według potrzeb diecezji, jej rozmiarów i zwyczajów lokalnych. Takiej organizacji kurii może on dokonać zgodnie z obowiązującą dyscypliną kanoniczną¹⁸. Mając na uwadze postulaty wysunięte przez Vaticanum II i podjęte przez prawodawstwo posoborowe, biskup tak powinien zorganizować kurię diecezjalną, by była odpowiednim jego narzędziem w zarządzaniu diecezją, również do kierowania dziełami apostołstwa oraz w sporządzaniu i realizowaniu planu duszpasterskiego¹⁹.

Spełnianie skuteczne zadań przez kurię zależeć będzie od ukształtowania jej struktury, ustanowienia odpowiednich urzędów i od mianowania właściwych ludzi na stanowiska kurialne. Do biskupa diecezjalnego należy swobodne powierzanie urzędów i funkcji kurialnych. Powinien je powierzać osobom, które posiadają odpowiednie kompetencje w danej dziedzinie, odznaczają się gorliwością duszpasterską i nieskazitelną życia chrześcijańskiego. Przed nominacją na funkcje kurialne biskup winien

¹⁶ Por. J. Dyduch, *Duszpasterski i kanoniczny wymiar wizytacji parafii*, „Prawo Kanoniczne” 44(2001) nr 1–2, s. 21.

¹⁷ Por. AS, nr 177.

¹⁸ Por. E. Szafrowski, *Współpracownicy biskupa diecezjalnego w pasterskim posługiwaniu*, Warszawa 1977, s. 53.

¹⁹ Por. AS, nr 178.

upewnić się o przygotowaniu teologicznym i pastoralnym kandydata, a nawet warto, aby zasięgnął o nim opinii niektórych kapłanów i świeckich, zgodnie ze sposobami, które sam uzna za stosowne. Ważna jest jego znajomość funkcjonowania mechanizmów kurii i ich ulepszanie. Odpowiada on za koordynowanie działalności urzędów i osób w kurii diecezjalnej: „Biskup diecezjalny powinien czuwać nad tym, by wszystkie sprawy związane z zarządzaniem całej diecezji były odpowiednio koordynowane i zawsze skierowane ku lepszemu osiągnięciu dobra powierzonej mu części Ludu Bożego” (kan. 473 § 1 KPK). Główną zasadą w zarządzaniu i koordynowaniu pracy wszystkich instytucji diecezjalnych jest to, że struktury diecezjalne zawsze powinny służyć dobru duchowemu wiernych – *bonum animarum* – a struktura organizacyjna nie może przytłaczać troski o osoby i nie może promować biurokracji i przyćmiewać nadprzyrodzonego celu pracy kurii diecezjalnej²⁰. W koordynowaniu działalności duszpasterskiej pomagają biskupowi wikariusze generalni i biskupi. Wikariusz generalny pomaga mu w zarządzaniu całą diecezją. Wikariusz biskupi posiada tę samą władzę co wikariusz generalny, jednak ograniczona jest ona do określonej części diecezji, albo do określonego rodzaju spraw, lub do wiernych jakiegoś obrządku, względnie pewnej grupy osób. Wikariusze generalni i biskupi powinni działać zgodnie z programem wyznaczonym przez biskupa diecezjalnego, któremu mają referować ważniejsze sprawy, którymi się zajmują²¹.

Prawodawca przewiduje dla lepszej koordynacji działalności kurii diecezjalnej możliwość powołania rady biskupiej względnie moderatora kurii. KPK postanawia: „Do biskupa diecezjalnego należy koordynowanie działalności pasterskiej wikariuszy generalnych i biskupich. Tam, gdzie to będzie wskazane, można mianować moderatora kurii. Powinien to być kapłan, którego zadaniem jest koordynowanie pod władzą biskupa załatwianych w kurii spraw administracyjnych jak i czuwanie nad tym, by pozostali pracownicy kurii właściwie wypełniali powierzone sobie funkcje” (kan. 473 § 2).

Prawodawca nakazuje, aby biskup w każdej kurii diecezjalnej ustanowił kanclerza, którego głównym zadaniem jest troska o sporządzanie i wysyłanie akt kurialnych oraz strzeżenie ich w archiwum kurii (por. kan. 482

²⁰ Por. tamże, nr 179.

²¹ Por. tamże, nr 180.

§ 1 KPK). Oprócz przywołanych zadań kanclerz kurii spełnia jeszcze inne, np. funkcję notariusza kurii i zadania zlecone, w sposób szczególny, przez biskupa. Dlatego często w spełnianiu tych zadań pomagają mu wicekanclerz mianowany przez biskupa. Strzeżenie, porządkowanie i opracowywanie akt kurialnych przechowywanych w archiwum, zazwyczaj przekracza możliwości wykonywania tego przez kanclerza. Dla tych funkcji biskup mianuje archiwariusza, który winien ściśle współpracować z kanclerzem. Biskup może mianować także innych notariuszy i sekretarzy kurii. Ich zadaniem jest przygotowywanie dokumentów i troska o ich uporządkowanie, załatwianie spraw kurialnych i o wydawanie dokumentów²².

Kanclerz, notariusze i sekretarze powinni być osobami o nieposzlakowanej opinii, wolnymi od wszelkiego podejrzenia, biegłymi w prawie kanonicznym i w praktyce administracyjnej. W sprawach, w których opinia jakiegoś kapłana mogłaby być narażona na niebezpieczeństwo, notariuszem winien być kapłan (por. kan. 482 i 483 KPK). Wyjąwszy przywołany przypadek, urząd kanclerza i notariusza może wykonywać wierny świecki, diakon stały lub osoba zakonna, muszą oni odpowiadać innym wymaganiom postawionym przez prawo²³.

Biskup diecezjalny w ramach posługi pasterskiej wykonuje władzę sądowniczą, bądź osobiście albo przez ustanowionych przez siebie sędziów (por. kan. 391 § 2 KPK). Zazwyczaj wykonuje ją poprzez ustanowiony przez siebie sąd diecezjalny, bowiem wielość spraw sądowych, konieczność dokładnego ich rozeznania wymaga poświęcenia im dużej ilości czasu i biegłości w prawie kanonicznym. Praktycznie w kuriach diecezjalnych istnieje rozgraniczanie w załatwianiu spraw sądowych i pozasądowych, chociaż w jakiś sposób sąd diecezjalny jest częścią kurii diecezjalnej (por. kan. 469 KPK). Biskup diecezjalny mianuje pracowników sądu: wikariusza sądowego czyli oficjała, który kieruje pracami sądu, pomocniczego wikariusza czyli wiceoficjała, sędziów, promotora sprawiedliwości i obrońcę wężła. Promotor sprawiedliwości i obrońca mogą być świeckimi, równie w pewnych okolicznościach funkcje sędziów mogą spełniać świeccy. Świecki może zostać powołany do kolegium sędziowskiego, jeśli konferencja biskupia na to zezwoli: „Konferencja Episkopatu może zezwolić, by sędziami mogli być ustanawiani także świeccy, spośród których w razie ko-

²² Por. T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, Olsztyn 1986, t. II, s. 233.

²³ Por. AS, nr 181.

nieczności jeden mógłby być powołany celem stworzenia kolegium” (kan. 1421 § 2 KPK).

Do spełniania funkcji sądowych mogą być powołani ci, którzy odznaczają się głębokim poczuciem sprawiedliwości, odpowiednią biegłością i doświadczeniem w prawie kanonicznym. Biegłość ta winna być potwierdzona stopniem naukowym doktora lub przynajmniej licencjata z prawa kanonicznego (por. kan. 1420–1421 KPK). Uwzględniając słuszną niezależność sądu biskup będzie czuwać nad skutecznością ich pracy, a zwłaszcza nad ich wiernością doktrynie Kościoła w zakresie wiary i obyczajów, w szczególności w sprawach małżeńskich²⁴.

Kuria ma nieść pomoc biskupowi w kierowaniu dziełami apostołskimi i różnymi dziedzinami duszpasterstwa (rodzina, nauczanie katechetyczne, dzieła dobroczynne, duszpasterstwo grup społecznych i zawodowych itd.). W związku z tym należy ustanowić urzędy lub komisje, które mogłyby biskupowi realizować przywołane dzieła apostołskie i pastoralne. W celu maksymalnej skuteczności tychże instytucji trzeba ich działalność właściwie zaplanować i koordynować oraz zaszczeniać w nich ducha współpracy na rzecz wspólnego celu a także odpowiedzialnej inicjatywy w wypełnianiu własnych zadań²⁵. Wśród przywołanych dzieł apostołatu priorytetowe znaczenie posiadają dzieła miłosierdzia i miłości chrześcijańskiej. W celu zorganizowania skutecznej pomocy potrzebującym biskup będzie popierał caritas diecezjalną, która pod jego przewodnictwem będzie ożywiać miłość braterską w całej diecezji i promować wielkoduszną współpracę wiernych w dziełach miłosierdzia Kościoła partykularnego. Caritas diecezjalna nawiąże współpracę z podobnymi instytucjami świeckimi. Biskup zadba o to, aby w każdej parafii działała caritas parafialna, pozostająca w łączności i współpracy z caritas diecezjalną²⁶.

Biskupowi nie mogą być obojętni bracia odłączeni żyjący na terenie diecezji. Powinien podjąć formację ekumeniczną tak, aby wszyscy wierni cenili bezcenny dar jedności i o niego zabiegali. Szczególną troską otoczy małżeństwa mieszane i to nie tylko ich zawarcie ale także w czasie ich trwania. W razie potrzeby biskup powoła odpowiedni urząd zajmujący się ekumenizmem lub wyznaczy swego delegata do tej sprawy²⁷.

²⁴ Por. tamże, nr 182.

²⁵ Por. tamże, nr 194–198.

²⁶ Por. tamże, nr 208.

²⁷ Por. tamże, nr 189.

Biskup jest administratorem dóbr doczesnych Kościoła partykularnego. Organizuje więc to wszystko, co związane jest z zarządzaniem majątkiem kościelnym, poprzez wydawanie odpowiednich wskazań i przepisów w harmonii z wytycznymi Stolicy Apostolskiej i postanowieniami konferencji biskupiej²⁸. Biskup diecezjalny jako główny zarządca majątku w powierzonych mu diecezjach ponosi odpowiedzialność prawodawczą, organizacyjną i nadzorczą²⁹. W zarządzaniu majątkiem kościelnym winien on kierować się następującymi kryteriami: kompetencji duszpasterskiej i technicznej, uczestnictwa, ascezy, kryterium apostołskim i kryterium dobrego ojca rodziny³⁰. W każdej diecezji należy ustanowić radę ds. ekonomicznych składającą się z osób biegłych w sprawach ekonomicznych, znających dobrze prawo cywilne i odznaczających się prawością. Pomaga ona biskupowi w prowadzeniu spraw majątkowych (por. kan. 492–493 KPK). Mianuje on również ekonomę diecezjalnego, którego zadaniem jest administrować, pod władzą biskupa dobrami doczesnymi, zgodnie z przepisami prawa (por. kan. 494 KPK).

Organy doradcze biskupa

W spełnianiu posługi pasterskiej biskup korzysta z przewidzianych prawem powszechnym organów doradczych. Są nimi: synod diecezjalny, rada kapłańska, kapituła katedralna i wspomniana już rada ekonomiczna. Tradycyjnym, sięgającym pierwszych wieków organem doradczym biskupa jest synod diecezjalny. Jest on zgromadzeniem doradczym, zwoływanym i kierowanym przez biskupa, w którym uczestniczą kapłani, zakonnicy i wierni świeccy, którzy zgodnie z przepisami kanonicznymi świadczą mu pomoc w jego zadaniu kierowania wspólnotą diecezjalną. Na synodzie biskup w sposób uroczysty wykonuje swoją władzę ustawodawczą, gdyż jedynie on jest prawodawcą na synodzie³¹. Wspierają go radami kapłani, zakonnicy i świeccy, aby pomnażało się dobro Ludu Bożego

²⁸ Por. L. Adamowicz, *Władza biskupa diecezjalnego w odniesieniu do majątku kościelnego*, [w:] *Biskup pasterz diecezji*, dz. cyt., s. 124–126.

²⁹ Por. AS, nr 190.

³⁰ Por. AS, nr 167–169.

³¹ Por. J. Dyduch, *Synod diecezjalny – narzędziem odnowy Kościoła partykularnego*, „Prawo Kanoniczne” 40(1997) nr 3–4, s. 26–27.

w diecezji, a w szczególności rozwój jego wiary. Stąd na synodzie jawi się rzeczywistość Kościoła partykularnego³².

Konsekwencją tego jest potrzeba zaangażowania całej wspólnoty diecezji w dzieło synodalne, stawiającej sobie za cel odnowę życia religijno-moralnego. W takiej optyce synod jawi się jako akcja duszpasterska całej wspólnoty Ludu Bożego diecezji³³. Takie postrzeganie synodu, a następnie takie jego ukształtowanie nadaje mu charakter pastoralny. W okresie posoborowym, coraz częściej, przeprowadzano synody pastoralne. Miało to wpływ na nowy sposób ich przygotowania, składu osobowego, treści uchwał, czasu trwania i realizacji postanowień. W synodzie pastoralnym, we wszystkich jego fazach, tzn. w przygotowaniu, pracach synodalnych i realizacji winni uczestniczyć wierni świeccy³⁴.

Synod pastoralny nie jest zaprzeczeniem ani wyeliminowaniem synodu jurydycznego. Synod pastoralny jest nadal narzędziem biskupa w sprawowaniu władzy rządzenia. Dlatego podczas synodu dokonuje się adaptowanie praw Kościoła powszechnego do partykularnej sytuacji diecezji, a także przeprowadza się odnowę prawa diecezjalnego. Wskazuje się także na metody działalności duszpasterskiej i apostołskiej dostosowane do poprawnie odczytanej doktryny Kościoła i skuteczne w danych okolicznościach miejsca i czasu³⁵.

Nowym posoborowym organem doradczym biskupa jest rada kapłańska. W niej instytucjonalnie przejawia się hierarchiczna komunია między biskupem i prezbiterium diecezji oraz ugruntowana sakramentalnie współpraca³⁶. Odzwierciedlając nauczanie Vaticanum II KPK postanawia: „W każdej diecezji winna być ustanowiona rada kapłańska, czyli zespół kapłanów, będących jakby senatem biskupa i reprezentującym prezbiterium. Jej zadaniem jest wspieranie biskupa w kierowaniu diecezją, zgodnie z przepisami prawa, ażeby możliwie najbardziej pomnażało się dobro pasterskie powierzonej mu części Ludu Bożego” (kan. 494 § 1). Biskup ma obowiązek ustanowić radę kapłańską i korzystać z jej pomocy w posłudze pasterskiej.

³² Por. T. Pieronek, *Synody pastoralne po Soborze*, „Znak” 214(1972), s. 459.

³³ Por. J. Dyduch, *Świeccy w pracach i dokumentach Synodu Krakowskiego 1972–1979*, „Znak” 344(1973), s. 1126.

³⁴ Por. AS, nr 169–175.

³⁵ Por. tamże, nr 183.

³⁶ Por. T. Pieronek, *Rada kapłańska wyrazem soborowej odnowy prezbiterium*, „Prawo Kanoniczne” 12(1969) nr 3–4, s. 19.

Ma ona stanowić odpowiednią reprezentację kapłanów z uwzględnieniem różnych posług, różnych regionów duszpasterskich oraz różnych pokoleń kapłańskich. W radzie kapłańskiej nie chodzi więc o reprezentację w sensie prawnym, w formie proporcjonalnej reprezentacji demokratycznej, ale o reprezentację w sensie moralnym odzwierciedlającym zróżnicowany skład prezbiterium³⁷. Jej reprezentatywny charakter wymaga obecności w niej przedstawicieli kapłanów zakonnych zaangażowanych w duszpasterstwie diecezjalnym³⁸. Rada kapłańska posiada zasadniczo głos doradczy, jednak o szczególnym charakterze, przewyższający z natury swojej i ze względu na procedurę inne organy doradcze. Nie może ograniczać władzy biskupa, nie może być postrzegana jako forma związku zawodowego kapłanów dla rewindykacji i ochrony ich praw [39]. Biskup zobowiązany jest wysłuchać zdania rady kapłańskiej w ważniejszych sprawach dotyczących życia chrześcijańskiego wiernych i w zarządzaniu diecezją, a także w przypadkach przewidzianych przez prawo. Jej zgoda jest potrzebna tylko wyjątkowo, o ile prawo powszechne lub partykularne wymaga tego wyraźnie (por. kan. 500 KPK).

Spośród członków rady kapłańskiej biskup powołuje kolegium konsultorów. Ustanowienie tego organu ma zapewnić biskupowi kompetentną pomoc. Ma ona wyrażać swoją zgodę i opinię według postanowień prawa powszechnego, dla podejmowania ważnych decyzji zwłaszcza o charakterze ekonomicznym, a w przypadku wakansu lub przeszkodzenia stolicy biskupiej ma zapewnić ciągłość rządów biskupich i zachowanie porządku sukcesji³⁹. Konferencja biskupia może zarządzić, aby zadania kolegium konsultorów powierzyć kapitule katedralnej (por. kan. 502 § 3 KPK). Większość konferencji biskupich nie skorzystała z tej możliwości, podobnie uczyniła Konferencja Episkopatu Polski⁴⁰.

Wśród nowych posoborowych organów doradczych biskupa ważną rolę odgrywa diecezjalna rada duszpasterska. Jest ona instytucjonalną formą wyrażającą uczestnictwo wszystkich wiernych w misji Kościoła party-

³⁷ Por. M. Fąka, *Rada kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego*, „Prawo Kanoniczne” 21(1978) nr 3-4, s. 54.

³⁸ Por. G. Ghirlanda, *Consiglio Presbiterale*, [w:] *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, Turyn 1993, s. 307.

³⁹ Por. AS, nr 184.

⁴⁰ Por. M. Sitarz, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, [w:] *Kościół partykularny...*, dz. cyt., s. 136-137

kularnego i głoszącą, że za życie religijne diecezji pod przewodnictwem biskupa jest odpowiedzialny cały jej Lud Boży⁴¹. Postanawia KPK: „Gdy to zalecają okoliczności pasterskie należy w poszczególnych diecezjach ustanowić radę duszpasterską, której zadaniem jest badać pod władzą biskupa wszystko co dotyczy działalności pasterskiej, a także rozważać i przedstawiać praktyczne wnioski” (kan. 511). Tak więc biskup nie jest związany ścisłym obowiązkiem ustanowienia diecezjalnej rady duszpasterskiej, ale powołanie jej nie jest całkiem dowolne. Jeśli bowiem racje duszpasterskie przemawiają za jej powołaniem, to należy ją ustanowić. Obecnie zazwyczaj takie racje istnieją, stąd wydaje się, że ustanowienie takiej rady, w warunkach polskich, winno być nakazane przez prawodawstwo partykularne. Diecezjalna rada duszpasterska jest wyposażona jedynie w głos doradczy. Wynika to ze struktury Kościoła partykularnego i z natury kapłaństwa ministerialnego, gdzie na podstawie najstarszej tradycji, tylko posiadający sakrament kapłaństwa w sposób legalny rządzą Kościołem⁴².

Zasłużonym, wielowiekowym organem służącym biskupowi w sprawowaniu władzy, jest kapituła katedralna, a także kolegiacka. Do kapituły biskup powołuje kapłanów doświadczonych, odznaczających się nauką i prawością życia⁴³. Rezultatem posoborowej odnowy kapituł jest wyznaczenie im podstawowego zadania, którym jest troska o kult liturgiczny w katedrze, czy w kościele kolegiackim. Kanonicy kapituły mogą spełniać inne ważne funkcje w diecezji powierzone im przez biskupa diecezjalnego, który często korzysta z ich pomocy w spełnianiu posługi pasterskiej⁴⁴.

Zakończenie

Sobór Watykański II przypomniał i pogłębił nauczanie o biskupach jako następcach apostołów i pasterzach. Biskupi – pasterze przewodzą Ludowi Bożemu sprawując posługę pasterską. Biskup diecezjalny sprawuje rządy w diecezji, ustanawiając prawa, kierując kultem Bożym i apostoła-

⁴¹ Por. AS, nr 185.

⁴² Por. J. Beyer, *De Consilio pastoralis adnotationes*, „Periodica de re morali canonica liturgica” 61(1972), s. 38.

⁴³ Por. AS, nr 186–189.

⁴⁴ Por. J. Dyduch, *Posoborowa odnowa Kapituły Metropolitalnej w Krakowie*, „Analecta Cracoviensia” 37(2005), s. 504–508.

tem oraz wykonując władzę sądowniczą. W tym wielorakim dziele korzysta zarówno z diecezjalnych organów administracyjnych, sądowniczych, a także z organów doradczych. Wśród nich trzeba wymienić: kurię diecezjalną, sąd diecezjalny, synod diecezjalny, radę kapłańską, kolegium konsultorów, radę duszpasterską oraz kapituły.

La partecipazione dei vescovi al ministero pastorale nella luce dell'istruzione „Apostolorum Successores”

Riassunto

Il vescovo nel insegnamento del Vaticano II appare come successore degli apostoli e pastore. Grazie a ciò, a suo modo, partecipa al ministero pastorale di Cristo e della Chiesa. Questa partecipazione si realizza nel governare il Popolo di Dio attraverso l'istituzione della legge, eseguire del potere giurisdiziale, dirigere il culto e l'apostolato.

Il vescovo diocesano eseguisce il compito particolare nel ministero pastorale con aiuto degli organi amministrativi giuridici e consiliari. Tra loro dobbiamo numerare: curia diocesana, tribunale diocesano, sinodo diocesano, consiglio diocesano.